

Contribuții muzicologice la afirmarea mitului întemeietor

„Capodopere enesciene”

de Pascal Benteoiu

„Artistul dezvăluie omenirii calea spre armonie,
care e fericire și pace”.

George Enescu

„Istoriile adevărate”, miturile au fost și au rămas nu doar modele, ci, de multe ori, semne ale începuturilor, repere fundamentale pentru evoluția și afirmarea unor grupuri umane, unor convingeri sau ale unor culturi. Un asemenea reper, de o multiplă și profundă semnificație, este pentru cultura muzicală românească George Enescu. Și, indiscutabil, la făurirea mitului Enescu, întemeietor al muzicii noastre moderne și contemporane, un loc și un rol însemnat l-au avut și îl au cercetările muzicologice dedicate cunoașterii creației, vieții și activității marelui artist.

Exegeza enesciană a cunoscut în ultima jumătate de secol trei etape distincte. O primă etapă, până în 1971, dominată de activitățile cu caracter documentar (bunăoară, antologia „George Enescu”, din 1964), s-a încheiat cu primele analize competente ale creației (**Oedip-ul enescian** de Octavian Lazăr Cosma publicat în 1967 și **Enescu în conștiința prezentului** de Cornel Tăranu, publicat în 1969). A doua etapă începe cu monumentală monografie **George Enescu**, în două volume, realizată sub egida Academiei Române și datorată unui colectiv de muzicologi și compozitori (Mircea Voicana – coordonator, Clemansa Liliana Firca, Alfred Hoffman, Elena Zottoviceanu, Miriam Marbé, Ștefan Niclescu și Adrian Rațiu), etapă continuată cu numeroase studii semnate de W. G. Berger, R. Ghircoiașiu, V. Cosma, G. Pascu, G. Sbârcea, T. Moiescu, Gh. Firca, Gr. Constantinescu ș.a.

Două originale și valoroase lucrări au deschis, cu mijloace de investigare și analiză mai complete și o cunoaștere adâncită a creației și artei interpretative enesciene, o nouă etapă, a treia, în procesul de cunoaștere și valorificare științifică a moștenirii artistului român: **Capodopere enesciene** de Pascal Benteoiu, volum publicat la Editura Muzicală în anul 1984 și **George Enescu, poet și gânditor al viorii** de George Manoliu, ediție bilingvă (română/franceză), oferită iubitorilor de muzică de aceeași editură, 1986.

Compozitorul și muzicologul Pascal Benteoiu, personalitate proeminentă a culturii noastre muzicale, a nutrit un interes permanent, mai corect spus, o puternică și nezagăzuită pasiune pentru muzica, pentru gândirea muzicală a lui G. Enescu și pentru semnificațiile ei mereu noi și surprinzătoare. Simțim această atitudine în raport cu personalitatea fascinantă a lui Enescu, atunci când ascultăm partiturile neterminate ale genialului compozitor și duse la bun sfârșit de P. Benteoiu (Poemul „Isis”, Simfoniile a IV-a și a V-a) sau cvartetele, concertele instrumentale, simfoniile, operele „Hamlet”, „Amorul doctor” semnate de Pascal Benteoiu, lucrări încărcate de autentice frumuseți muzicale și de o nobilă neliniște umană. O simțim, de asemenea, în contact cu ideile estetice, organizate și propuse de P. Benteoiu ca un adevărat sistem, expuse – cu o rară putere de inventivitate teoretică și o adâncă încredere în virtuțile muzicii, în rostul ei benefic – în volumele **Imagine și sens** (1971), dar mai ales în **Gândirea muzicală** (1975).

„Enescian” convins încă de la primele contacte cu creația lui Enescu, tânărul muzician, pe atunci, a devenit – o declara în însemnările pe marginea monografiei „George Enescu” – „sclavul fericit al unui compozitor genial. Sânt încă în aceeași situație și nu văd nici o ieșire; nici n-o doresc...” După decenii, sentimentele față de omul și artistul Enescu au sporit proporțional cu tot mai adâncă înțelegere a creației enesciene; au sporit și pe măsura aprofundării gândirii creatoare a lui G. Enescu, raportată la fenomenul componistic european și românesc din secolul trecut și de astăzi. De aceea, amplul studiu **Capodopere enesciene** se prezintă atât ca o cercetare muzicologică fundamentală, cât și ca o profesiune de credință. Și de inimă. Așa cum, de altfel, au făcut-o toți reprezentanții de seamă ai muzicii noastre, mai vârstnici sau mai tineri, din dorința de a cunoaște și promova muzica lui Enescu, dar și pentru a se confrunta, creator, cu gândirea muzicală a marelui artist. Bazându-se pe o temeinică, poate chiar pe o exhaustivă cunoaștere a

importantelor scrieri despre viață și creația marelui artist și, mai cu seamă, pe o profundă și nuanțată înțelegere a creației enesciene, P. Benteoiu reușește să edifice, pagină cu pagină, capitol după capitol o imagine tulburător de vie și de puternică a genialului compozitor. Reușește, cu deosebire, dincolo de sublinierile privind măiestria componistică de o clară și echilibrată modernitate și de o extraordinară forță de sinteză, să contureze portretul unui creator care, trăind cu intensitate gravele evenimente și confruntări din prima jumătate a secolului trecut, și-a păstrat neștirbită încrederea în omenie și în puterea muzicii a cărei menire – o spunea prin 1930 – „este să stingă urile, să potolească patimile și s-approie inimile într-o caldă-nfrățire”. P. Benteoiu a recitat partiturile enesciene din perspectiva anilor '80, a pornit, așadar, nu numai de la exegeza realizată de muzicienii români și străini în ultimele decenii, ci și de la excelențele versiunii interpretative ale partiturilor lui G. Enescu realizate de cântăreți, instrumentiști, dirijori și formații de prestigiu din țară și de peste hotare. De aceea cartea sa se parcurge cu o certă bucurie a lecturii, iar gândurile și argumentele sale, exprimate frumos, cu o logică sigură și cu o răscolitoare admirație față de „capodoperele enesciene” ne cuceresc și ne conving de faptul că G. Enescu, prin creația și activitatea sa artistică, a fost și rămâne un întemeietor.

Știința muzicii a realizat – cu acest studiu semnat de Pascal Benteoiu – un pas mai departe spre cucerirea unui teritoriu muzical inepuizabil și spre perfecționarea modalităților de abordare muzicologică a muzicii. Chiar dacă dintr-o exagerată modestie autorul nu își atribuie virtuți de muzicolog, demonstrează cu prisosință că știe și poate să folosească în mod creator mijloacele moderne de cercetare. Lucrare amplă, monumentală prin informații, analize și comentarii, **Capodopere enesciene** este, negreșit, unul dintre cele mai complexe și valoroase studii editate după **Oedip-ul enescian** al lui O. L. Cosma și monografia **George Enescu** datorată colectivului coordonat de M. Voicana. O lucrare care, în bună măsură, depășește miza propusă, întrucât adresându-se creației lui Enescu autorul scrie despre muzică și despre făuritorii ei, compozitori și interpreți, despre procesul inefabil al creației muzicale și, de asemenea, despre condiția și valoarea social-umană a artei sunetelor.

Mihail COZMEI

Trăsnăi!

Interzis în marșarier!

Suntem un grup de prieteni care ne întâlnim acasă la unul, acasă la celălalt, de mai bine de 30 de ani. Zilele trecute, ne-am adunat iarăși, pentru a sărbători o aniversare. Ținând seama de profesiile așezate în jurul mesei (medici, profesori universitari, muzicieni, scriitori ș.a.) s-ar zice că am reprezenta așa numita clasă de mijloc a României de azi. O trecere în revistă a temelor aduse în discuție nu-i lipsită de interes. Evident, locul I l-a detinut dispariția Papei, urmată de soarta ostategilor din Irak. După care, s-a trecut la „ale noastre”. Cum gazda tocmai și-a făcut cadou un laptop, s-a purces la analiza performanțelor sculei: aprecieri la adresa procesorului, îndoieli cu privire la capacitatea hard-discului, interes pentru trecerea din Word în PDF și precizări amănunțite cu privire la raportul dintre USB și portul paralel. Nevestele au uitat de foetaje și au început să ronțăie gigabiți, comparând isprăvile laptopului cu PC-ul de acasă. O singură obiecție, înșusită unanim: noua sculă este fabricată în Polonia, așa că... Nici caseta cu CD-uri și DVD-uri n-a fost primită cu entuziasm: la adresa producătorului figura strada Brezoianu, București. Un scurt intermezzo culinar a prilejuit omagierea curcanului (din Brazilia), strugurilor (turcești), brânzeturilor (frantuzești), fileurilor de Anchois (portugheze), whisky-ului (scoțian), precum și, cu îngăduință, a molanului de Husi. De-a dreptul agasantă râvna telefoanelor mobile: și-au țărâit melodiile toată seara. S-a trecut la poze. Scăpărările blitzurilor erau acompaniate de comentarii la adresa aparatelor de ultimă generație, nevestele lăudându-și pixelii și zoom-ul, bărbații urzind noi achiziții performante. A venit la rând un subiect controversat: calitățile serviciilor oferite de companiile aeriene. Cum, în vară, mesenii s-au fost bejenit în concedii prin America, Egipt, Suedia, Canada, Africa de Sud etc. etc., după centralizarea opiniilor s-a convenit că nu face să riști imbarcarea într-un Jumbo KLM, dacă poți alege Austrian Airlines. Rubedenia de la Chișinău, și el universitar, după ce a urmărit toată seara conversațiile fără să scoată o vorbă, trânteste concluzia seacă „multă suferință și multă lume necăjită!” La un moment dat, una dintre invitate, ce tocmai își încheiase cu bine revizia generală a sertarelor, pune pe masă ditamai teancul de poze vechi. Tot noi eram, mai tineri cu aproape trei decenii, mai subțiri, mai frumuseți, adunați în jurul unei mese încărcată de farfurii de pe care-și etalau nuri felioare de salam „Poiana”, mere de Rădășeni și o movilă de carași moldavi crocanți. Drept pentru care ne-am propus să reconstituim discuțiile probabile (și posibile) atunci. Mai întâi, s-ar fi consemnat surpriza alegerii noului Papă Wojtila dintr-o țară a lagărului comunist – vedeam în asta un semn. După care, la fel de probabil, ba unul, ba altul, s-a lăudat cu bonurile de benzină obținute pe sub mână prin bunăvoința tovarășului cutare. S-au trecut în revistă impresiile excelențe din concediile petrecute la Sângeorz-Băi și Amara. Aproape un ceas s-a vorbit despre „Marele singuratic” al lui Preda, despre filmul lui Pintilie și premiera lui Ciulei (pe atunci, lumea citea). A fost lăudată apoi gazda, care izbutise să pună pe masă surpriza serii: o friptură aromitoare și rozalie; carnea fusese procurată de la mafiotul Y din satul X, care tocmai își sufocase vițelul cu punga de plastic. Un fericit își număra lunile ce-i vor aduce așteptata (de doi ani!) Dacie 1100. Proaspăta doctoriță s-a oferit să ne procure certificate medicale pentru a scăpa de defilarea de-ntâi mai. S-a deschis televizorul TEMP-7 și repede, a fost închis la loc – știți de ce. După răcitură din adidas, frumoasa studentă, rotunjită suspect în ultimele luni, a-nceput să sușotească insistent cu celălalt doctor nou-nouț, care dădea din mâini speriat, parcă apărându-se de muște. Muzicianul deplângea pierderea cartelei („tichet de pre-comandă”) pentru ulei și zahăr. Asistentul respins la doctorat din pricina dosarului a cutezat un banc politic, dar și l-a înghițit la jumătate, luând seama că printre invitați se află și bunul său prieten Z. La plecare, ne-am rânduit cuminti, așteptând să ne ducă acasă singurul posesor de Wartburg cu număr impar...

După aproape trei decenii, în parcare ne așteaptă un Peugeot, un Tico, un Volvo, două BMW-uri, o Logan și Dacia sus-semnatului. Dacă ar fi posibilă citirea gândurilor, sunt cât se poate de sigur că toți cei de acum ar dori să-și întoarcă viețile către atunci.

Absurd? Deloc. Ce tineri eram!

Mircea Radu IACOBAN